

Úlohy pre stredné školy v roku 2009

1. Montážna skriňa, ktorá má viditeľný povrch $0,5 \text{ m}^2$ a ktorú nechtiac odhodila v smere pohybu stanice ISS americká astronautka, dočasne lieta okolo Zeme v dráhe ISS. Predmet je pozorovateľný ako objekt $7,5 \text{ mag}$ letiaci niekoľko minút pred stanicou ISS. Vypočítajte, aká veľká je viditeľná plocha povrchu stanice ISS ak jej jasnosť má hodnotu $-2,9 \text{ mag}$ a ak predpokladáme, že obe telesá sú z materiálu s rovnakou odrazovou schopnosťou. (20 bodov)
2. Predpokladajme, že hustota Zeme v oblasti mimo jadra je 3500 kg/m^3 a hustota jadra (vonkajšieho i vnútorného) je v celom jeho objeme rovnaká. (40 bodov)
  - a) Nájdite hodnotu polomeru zemského jadra (uved'te použitý zdroj). (10 bodov)
  - b) Aká musí byť hustota jadra keď priemerná hustota Zeme je 5500 kg/m^3 ? (30 bodov)
3. Z čiarového spektra zákrytovej dvojhviezdy bola zistená obežná doba $8,6$ roka. Maximálna hodnota Dopplerovho posunu čiary $H\alpha$ o vlnovej dĺžke $656,273 \text{ nm}$ je $\Delta\lambda = 0,026 \text{ nm}$ pre prvú zložku a $\Delta\lambda = 0,052 \text{ nm}$ pre druhú zložku. Zo sínusového charakteru krivky radiálnych rýchlostí vyplýva, že dráhy sú blízke kruhovým. Zistite z uvedených údajov hmotnosti jednotlivých zložiek dvojhviezdy. (120 bodov)
  - a) Aký je vzájomný pomer hmotností obidvoch zložiek $Z1$ a $Z2$? (20 bodov)
  - b) Ktorá zložka je hmotnejšia? (20 bodov)
  - c) Aké sú hmotnosti zložiek? (80 bodov)
4. Čierna diera (120 bodov)
  - a) Aký priemer by mala čierna diera o hmotnosti Zeme? (30 bodov)
  - b) Akú by mala hustotu? (40 bodov)
  - c) Môže existovať čierna diera s hustotou vody? Ak nie, prečo? Ak áno, aký veľký by mala priemer? (50 bodov)

Poznámka: Za polomer čiernej diery sa klasicky považuje vzdialenosť, v ktorej rýchlosť fotónu nestačí na opustenie čiernej diery.
5. Hviezda Toliman (90 bodov)
  - a) Od ktorej rovnobežky južne je už vidieť k Slnku blízku hviezdu Toliman vychádzať nad horizont? (10 bodov)
  - b) Ktorý deň v roku 2009 táto hviezda kulminuje nad južným obzorom práve o polnoci miestneho času pre pozorovateľa na poludníku Kapského Mesta? (40 bodov)
  - c) Určte na tomto poludníku taký bod, kde je Toliman o polnoci miestneho času priamo v zenite. (40 bodov)
6. Spektrum (100 bodov)

Laboratórna dĺžka spektrálnej čiary Mg II je $279,8 \text{ nm}$. V spektre vzdialeného objektu bola nameraná dĺžka tejto čiary 550 nm .

- a) Aká je relatívna rýchlosť tohto objektu vzhľadom k Zemi? (30 bodov)
 b) Ako ďaleko je pozorovaný daný objekt? (50 bodov)
 c) Popíšte stručne princíp Dopplerovho princípu a Hubblovho zákona. (20 bodov)
 Poznámka: Použite hodnotu Hubblovej konštanty $H_0=100 \text{ km}\cdot\text{s}^{-1}\cdot\text{Mpc}^{-1}$.

7. Galileiho dedičstvo (140 bodov)

Na pripojenom obrázku vidíte kresbu časti oblohy ktorú urobil pri jednom z prvých pozorovaní ďalekohľadom v r. 1609 Galileo Galilei.

- a) Ktorú časť oblohy obrázok znázorňuje? (30 bodov)
 b) Podľa katalógu nájdite najslabšiu hviezdu na kresbe a určite jej magnitúdu. (30 bodov)
 c) Zistite pozorovaním alebo výpočtom, aký bol priemer objektívu Galileovho ďalekohľadu, ak hviezda v úlohe b) bola na hranici pozorovateľnosti týmto ďalekohľadom. Vezmite do úvahy aj nedokonalosť vtedajšieho optického skla a stratu cca 7% na každom rozhraní medzi sklom vzduchom v optickej schéme ďalekohľadu. Popíšte svoj postup. (80 bodov).

Pomôcka: skúste pozorovať túto oblasť oblohy malým ďalekohľadom. Postupne vkladajte pred objektív clony so stále menším priemerom, až kým vami určená najslabšia hviezda nezmizne.